GENERALINIO ADVOKATO
PEDRO CRUZ VILLALÓN IŠVADA,
pateikta 2015 m. birželio 4 d.[1]

Byla C-650/13

Thierry Delvigne
prieš
Commune de Lesparre Médoc
ir
Préfet de la Gironde

(Tribunal d'instance de Bordeaux (Prancūzija) prašymaspriimti prejudicinį sprendimą)

„ESS 10 straipsnis ir 14 straipsnio 3 dalis — SESV 20 straipsnio 2 dalies b punktas — SESV 223 straipsnio 1 dalis — Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 39 ir 49 straipsniai — Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 52 straipsnio 1 dalis — Aktas dėl Europos Parlamento narių rinkimų — Sąjungos teisės taikymo sritis — Atstovaujamoji demokratija — Tiesioginis atstovavimas — Dalyvavimas Sąjungos demokratiniame gyvenime — Europos Parlamentas — Aktyvioji ir pasyvioji rinkimų į Europos Parlamentą teisės — Pagrindinės teisės apribojimas — Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatytas nuolatinis draudimas įgyvendinti civilines ir politines teises — Švelnesnio baudžiamojo įstatymo netaikymas atgaline data asmenų, dėl kurių galutinėje instancijoje priimtas nuosprendis, atžvilgiu — Vienodas požiūris į valstybių narių piliečius — Nepriimtinumas“

1. Byloje dėl piliečio, kuriam kaip papildoma bausmė už nužudymą nustatytas neterminuotas draudimas balsuoti ir būti kandidatu, išbraukimo iš rinkėjų sąrašų Teisingumo Teismui pateikti du klausimai dėl nacionalinio įstatymo, dėl kurio susidarė tokia situacija, atitikties ES teisei, konkrečiai nurodant du Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) straipsnius, susijusius su dviem pagrindinėmis teisėmis: teise į švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymą atgaline data (49 straipsnio 1 dalies trečias sakinys) ir rinkimų teise į Europos Parlamentą (39 straipsnio 2 dalis)[2].

2. Kaip dažniausiai pasitaiko kiekvieną kartą kilus klausimui, ar Chartijos (51 straipsnio 1 dalis) nuostatos taikytinos nacionalinės valdžios institucijos aktui, šįkart taip pat, remiantis Sprendime *Åkerberg Fransson*[3] suformuota teismo praktika, pirmiausia nagrinėtinas klausimas, ar atitinkami nacionaliniai įstatymai priimti įgyvendinant Sąjungos teisę.

3. Pasiūlysiu skirtingus atsakymus į šį klausimą, kurie toliau suteiks galimybę nagrinėti tik antrajame klausime keliamą problemą, būtent ar nacionaliniu įstatymu nepažeista teisė balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose, o šiuo atveju ypač svarbi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika.

1 — Originalo kalba: ispanų.

2 — Toliau dėl patogumo – rinkimų teisė.

3 — Byla C-617/10, EU:C:2013:105.

I – **Teisinis pagrindas**

A – *Tarptautinė teisė*

4. 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) papildomo protokolo Nr. 1 3 straipsnyje nurodyta:

„Aukštosios Susitariančios Šalys įsipareigoja pagrįstais terminais organizuoti laisvus rinkimus, slaptai balsuojant, sudarydamos tokias sąlygas, kurios garantuotų žmonių nuomonių išraiškos laisvę renkant įstatymų leidybos institucijas.“

B – *Sąjungos teisė*

1. Europos Sąjungos sutartis

5. ESS 10 straipsnyje nustatyta:

„1. Sąjungos veikla pagrįsta atstovaujamąja demokratija.

2. Piliečiai Sąjungos lygiu yra tiesiogiai atstovaujami Europos Parlamente.

<…>

3. Kiekvienas pilietis turi teisę dalyvauti demokratiniame Sąjungos gyvenime. Sprendimai priimami kuo atviriau ir kiek įmanoma labiau juos priartinant prie piliečių.

<…>“

6. Pagal ESS 14 straipsnio 3 dalį „Europos Parlamento nariai renkami remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise laisvu ir slaptu balsavimu penkerių metų kadencijai“.

2. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

7. SESV 20 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Įvedama Sąjungos pilietybė. Kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra Sąjungos pilietis. Sąjungos pilietybė ne pakeičia valstybės pilietybę, o ją papildo.

2. Sąjungos piliečiai turi Sutartyse numatytas teises ir pareigas. Jie, be kita ko, turi:

<…>

b) teisę balsuoti ir būti kandidatais Europos Parlamento ir vietos savivaldos rinkimuose valstybėje narėje, kurioje jie gyvena, tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai;

<…>

Naudojimosi šiomis teisėmis sąlygas ir ribas nustato Sutartys ir joms įgyvendinti skirtos priemonės.“

8. Pagal SESV 22 straipsnio 2 dalį „[n]epažeidžiant 223 straipsnio 1 dalies ir jai įgyvendinti priimtų nuostatų, kiekvienas Sąjungos pilietis, gyvendamas valstybėje narėje ir nebūdamas jos pilietis, turi teisę balsuoti ir būti kandidatu per Europos Parlamento rinkimus valstybėje narėje, kurioje gyvena, tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir tos valstybės piliečiai. Šia teise naudojamasi atsižvelgiant į išsamias nuostatas, kurias, pasikonsultavusi su Europos Parlamentu, spręsdama pagal specialią teisėkūros procedūrą, vieningai priima Taryba; šios nuostatos gali numatyti nukrypimus, kai jie yra pateisinami dėl valstybei narei būdingų problemų“.

3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

9. Chartijos 39 straipsnyje nustatyta:

„1. Kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose valstybėje narėje, kurioje jis gyvena, tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai.

2. Europos Parlamento nariai renkami remiantis tiesiogine, visuotine rinkimų teise laisvu ir slaptu balsavimu.“

10. Chartijos 49 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „[n]iekas negali būti nuteistas už veiksmus ar neveikimą, kurie pagal jų padarymo metu galiojusius valstybės įstatymus arba tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikalstamomis veikomis. Taip pat negali būti skiriama griežtesnė bausmė negu ta, kuri buvo taikoma nusikalstamos veikos padarymo metu. Jeigu po to, kai nusikalstama veika buvo padaryta, įstatymo nustatyta lengvesnė bausmė, skiriama lengvesnė bausmė.“

11. Chartijos 51 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Šios Chartijos nuostatos skirtos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams, tinkamai atsižvelgiant į subsidiarumo principą, bei valstybėms narėms tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę. Todėl jie turi gerbti teises, laikytis principų ir juos taikyti pagal turimus atitinkamus įgaliojimus, nepažeisdami Sąjungos įgaliojimų, suteiktų jai Sutartimis, ribų.

2. Ši Chartija neišplečia Sąjungos teisės taikymo srities už Sąjungos įgaliojimų ribų, nenustato Sąjungai naujų įgaliojimų ar užduočių ir nepakeičia Sutartyse nustatytųjų.“

12. Chartijos 52 straipsnyje nustatyta:

„1. Bet koks šios Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Remiantis proporcingumo principu, apribojimai galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

2. Šios Chartijos pripažintos teisės, reglamentuojamos Sutartyse, įgyvendinamos jose nustatytomis sąlygomis ir neperžengiant jose nustatytų ribų.

3. Šioje Chartijoje nurodytų teisių, atitinkančių Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis yra tokia, kaip nustatyta toje Konvencijoje. Ši nuostata nekliudo Sąjungos teisėje numatyti didesnę apsaugą.

<…>“

4. Aktas dėl atstovų į Europos Parlamentą rinkimų [4]

13. 1976 m. Akto 1 straipsnyje numatyta:

„1. Kiekvienoje valstybėje narėje Europos Parlamento nariai renkami remiantis proporcingu atstovavimu, taikant kandidatų sąrašo arba vieno perleidžiamo balso sistemą.

<…>

3. Rinkimai vyksta remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise, yra laisvi ir slapti.“

14. Pagal 1976 m. Akto 8 straipsnį „[r]emiantis šio Akto nuostatomis, rinkimų procedūrą kiekvienoje valstybėje narėje reglamentuoja jos nacionalinės nuostatos <…>“.

C – *Prancūzijos teisė*

15. Pagal 1810 m. vasario 12 d. Įstatymu Nr. 1810-02-12 patvirtinto baudžiamojo kodekso (toliau – anksčiau galiojęs baudžiamasis kodeksas) 28 straipsnį nuosprendyje paskyrus bausmę nustatomas draudimas įgyvendinti pilietines teises, kuris pagal anksčiau galiojusio baudžiamojo kodekso 34 straipsnį reiškia, kad nuteistasis netenka teisės balsuoti, dalyvauti rinkimuose, būti kandidatu ir apskritai visų civilinių ir politinių teisių.

16. Pagal 1992 m. gruodžio 16 d. Įstatymą Nr. 92/1336 dėl naujo baudžiamojo kodekso įsigaliojimo ir tam tikrų baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės nuostatų dalinio pakeitimo anksčiau galiojęs baudžiamasis kodeksas panaikintas nuo 1994 m. kovo 1 d.

17. 1992 m. gruodžio 16 d. įstatymo (toliau – 1992 m. įstatymas) 370 straipsnyje, iš dalies pakeistame 1994 m. vasario 1 d. Įstatymo Nr. 94/89 13 straipsniu, nustatyta, kad, laikantis baudžiamojo proceso kodekso 702-1 straipsnio nuostatų, iki šio įstatymo įsigaliojimo priimtame, paskutinės instancijos teismo paskelbtame galutiniame nuosprendyje skirtos bausmės, kurias sudaro draudimai įgyvendinti asmenines, civilines ir šeimines teises, taip pat draudimas būti prisiekusiuoju teisme paliekamos galioti.

18. 2009 m. lapkričio 24 d. Įstatymu 2009-1436 dėl kalinimo įstaigų pakeisto baudžiamojo proceso kodekso redakcijos 702-1 straipsnyje nustatyta, kad asmuo, kuriam kaip pagrindinė arba papildoma bausmė nustatytas draudimas įgyvendinti teises arba pripažintas neveiksnumas, gali prašyti teismo visiškai arba iš dalies atleisti nuo bausmės.

19. 1977 m. liepos 7 d. Įstatymo Nr. 77–729 dėl Europos Parlamento narių rinkimų 2 straipsnyje nustatyta, kad šių narių rinkimus reglamentuoja Rinkimų kodeksas.

20. Rinkimų kodekso I knygos I antraštinės dalies, kurioje nustatyti rinkėjui keliami reikalavimai, L 2 straipsnyje nustatyta, kad rinkimų teisę turi vyresni nei 18 metų Prancūzijos piliečiai su visomis civilinėmis ir politinėmis teisėmis ir pagal įstatymą nepripažinti neveiksniais.

21. Pagal Rinkimų kodekso 6 straipsnį asmenys, kuriems teismas vadovaudamasis įstatymais nustatė draudimą įgyvendinti rinkimų teisę, negali būti registruojamas rinkėjų sąraše teismo sprendime numatytą laikotarpį.

4 — Prie 1976 m. rugsėjo 20 d. Tarybos sprendimo 76/787/EAPB, EEB, Euratomas pridėtas Aktas dėl atstovų į Europos Parlamentą rinkimų remiantis tiesiogine, visuotine rinkimų teise (OL L 278, p. 1), iš dalies pakeistas 2002 m. birželio 25 d. ir 2002 m. rugsėjo 23 d. Tarybos sprendimu 2002/772/EB, Euratomas (OL L 283, p. 1, toliau – 1976 m. Aktas).

II – **Faktinės aplinkybės**

22. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas byloje, T. Delvigne pradėtoje su prašymu panaikinti administracinį sprendimą; juo nurodoma išbraukti jį iš rinkėjų sąrašų dėl jam nustatyto draudimo įgyvendinti rinkimų teisę ir būti kandidatu, kuris kaip papildoma bausmė nustatyta paskelbus galutinį nuosprendį, kuriuo už nužudymą jam skirta pagrindinė 12 metų laisvės atėmimo bausmė.

23. Tuo metu, kai 1988 m. kovo 30 d. dėl T. Delvigne buvo priimtas galutinis nuosprendis, anksčiau galiojusiame Prancūzijos baudžiamajame kodekse buvo numatyta, kad už sunkius nusikaltimus nuteistiems asmenims gali būti nustatytas nuolatinis draudimas įgyvendinti rinkimų teisę. 1992 m. baudžiamajame kodekse nustatyta, kad tokia papildoma bausmė skiriama atsižvelgiant į kiekvieną atvejį atskirai ir tik tam tikram laikotarpiui, tačiau tai numatyta tik dėl įsigaliojus naujajam kodeksui priimtų nuosprendžių.

24. T. Delvigne sprendimą išbraukti jį iš rinkėjų sąrašo apskundė *Tribunal d'instance de Bordeaux*; remdamasis tuo, kad dėl taikytinuose nacionaliniuose įstatymuose nustatytos diskriminacijos pažeidžiama Chartija, jis prašė pateikti prejudicinį klausimą. *Tribunal d'instance de Bordeaux* patenkino šį prašymą ir pateikė šioje byloje nagrinėjamą prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

III – **Pateiktas prejudicinis klausimas**

25. 2013 m. gruodžio 9 d. *Tribunal d'instance de Bordeaux* pateikė taip suformuluotą prejudicinį klausimą:

„Ar Chartijos 49 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiama, kad nacionalinio įstatymo straipsniu būtų paliktas neribotas ir neproporcingas draudimas taikyti lengvesnę bausmę asmenims, nuteistiems iki švelnesnio baudžiamojo įstatymo, konkrečiai kalbant, 1994 m. vasario 1 d. Įstatymo Nr. 94-89, įsigaliojimo?

Ar Europos Parlamento rinkimams taikytinas Chartijos 39 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal šį straipsnį Europos Sąjungos valstybės narės negali numatyti bendro, neapibrėžto ir savaime taikytino draudimo naudotis savo civilinėmis ir politinėmis teisėmis siekdamos, kad nebūtų skirtingo požiūrio į valstybių narių piliečius?“

IV – **Procesas Teisingumo Teisme**

26. Rašytines pastabas pateikė T. Delvigne, *commune de Lesparre-Médoc* (Lespar-Medoko savivaldybė), Vokietijos, Jungtinės Karalystės, Ispanijos ir Prancūzijos vyriausybės, taip pat Europos Parlamentas ir Komisija. Šios šalys dalyvavo 2015 m. sausio 20 d. teismo posėdyje. Pagal Procedūros reglamento 61 straipsnio 1 ir 2 dalis per posėdį šalių buvo paprašyta atsakyti į kelis klausimus: 1) ar 1992 m. įstatymo 370 straipsnis yra nuostata, kuria įgyvendinama Sąjungos teisė, kaip tai suprantama Chartijos 51 straipsnio 1 dalyje? 2) kokie yra „bendri interesai“, kaip jie suprantami pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį, kuriuos atitinka nuosprendyje už nusikaltimą nustatytas rinkimų teisės ir teisės būti išrinktam apribojimas? 3) konkrečiai Prancūzijos vyriausybei užduotas klausimas: kokiems asmenims taikytinas 1992 m. įstatymo 370 straipsnis ir kokiomis sąlygomis šios teisės apribojimas gali būti iš dalies arba visiškai panaikintas? 4) konkrečiai T. Delvigne užduotas klausimas: ar jis prašė iš dalies arba visiškai panaikinti rinkimų teisės apribojimą ir, jei prašė, ar apribojimas buvo panaikintas?

V – **Argumentai**

A – *Dėl prejudicinio klausimo priimtinumo ir Teisingumo Teismo jurisdikcijos*

27. Prancūzijos vyriausybė visų pirma tvirtina, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą akivaizdžiai nepriimtinas, nes jame nenurodyti motyvai, dėl kurių pateikti klausimai reikalingi siekiant priimti sprendimą pagrindinėje byloje, be to, jame nepakankamai apibūdintos jų pateikimo faktinės ir teisinės aplinkybės.

28. Ispanijos ir Prancūzijos vyriausybių nuomone, Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į pateiktus klausimus. Prancūzijos vyriausybė teigia, kad atitinkami nacionalinės teisės aktai nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, nes reikšmingos nuostatos yra pereinamojo laikotarpio baudžiamosios teisės nuostatos, kuriomis siekiamų tikslų Sąjungos teisės aktai neapima. Ispanijos vyriausybė teigia, kad asmenis, turinčius rinkimų teisę ir teisę būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose, apibrėžia valstybės narės.

29. Vokietijos vyriausybė savo ruožtu teigia, kad Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl pirmosios klausimo dalies, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepateikė jokios informacijos, kuri leistų nustatyti, kad pagrindinės bylos dalykas susijęs su kurios nors kitos, o ne Chartijoje įtvirtintos, Sąjungos teisės nuostatos aiškinimu arba įgyvendinimu.

30. T. Delvigne, Komisija ir, kiek tai susiję su antruoju klausimu, Europos Parlamentas teigia, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją. Komisija laikosi nuomonės, kad valstybės narės įgyvendina Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį, kai priima visuotinai ar individualiai taikytinas nuostatas, kuriomis nustatoma, kas turi rinkimų teisę ir teisę būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose. Komisija teigia, kad pagal Sąjungos teisę, pirmiausia 1976 m. akto 8 straipsnyje, reikalaujama, kad valstybės narės pasinaudotų savo kompetencija tuo tikslu, todėl jos įpareigotos užtikrinti Chartijoje įtvirtintas teises.

31. Europos Parlamentas teigia, kad Chartija taikytina, todėl reikia atsakyti į antrąjį klausimą. Jo nuomone, atsižvelgiant į ESS 14 straipsnio 3 dalį, SESV 223 straipsnio 1 dalį ir 1976 m. akto 1 straipsnio 3 dalį ir 8 straipsnį, Prancūzija įgyvendino Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal Chartiją, kai priėmė nacionalines nuostatas dėl teisės balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose. Šios nuostatos yra ne Chartijos, o kitos Sąjungos teisės nuostatos, todėl šių nuostatų atveju Prancūzija įvykdė specifinę iš Sąjungos teisės kildintiną pareigą, t. y. užtikrinti, kad Europos Parlamento nariai būtų renkami visuotiniuose rinkimuose. Be to, jis nurodo, kad, kalbant apie 1976 m. akto 8 straipsnį, nors rinkimų procedūrą kiekvienoje valstybėje narėje reglamentuoja jos nacionalinės nuostatos, šios nuostatos patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį. Tai, kad Prancūzijos įstatymas reglamentuoja Europos Parlamento rinkimų procedūrą darydamas nuorodą į Rinkimų kodeksą, taikytiną ir kitiems Prancūzijoje organizuojamiems rinkimams, nereiškia, kad Europos rinkimų organizavimas nepatenka į Sąjungai priskirtą kompetenciją.

B – *Dėl pirmojo klausimo*

32. T. Delvigne mano, kad Chartijos 49 straipsniu draudžiama tokia nuostata, kokia yra 1992 m. įstatymo 370 straipsnis, pagal kurį draudžiama, kad švelnesnė baudžiamosios teisės nuostata būtų taikoma atgaline data, ir taip būtų sukuriama nelygybė tarp iki 1994 m. nuteistų ir po šios datos nuteistų asmenų.

33. Commune de Lesparre-Médoc, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos vyriausybės (pastaroji – nurodydama kaip alternatyvą), taip pat Komisija teigia, kad pagal Chartijos 49 straipsnio 1 dalį nedraudžiama pagrindinėje byloje taikyti atitinkamo teisės akto, nes tuo metu, kai T. Delvigne buvo nuteistas galutiniu nuosprendžiu, švelnesnis įstatymas dar negaliojo. Tai matyti tiek iš Chartijos 49 straipsnio 1 dalies formuluotės, tiek iš Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos.

C – *Dėl antrojo klausimo*

34. T. Delvigne tvirtina, kad pagal Chartijos 39 straipsnį 1992 m. įstatymo 370 straipsnis taip pat draudžiamas, nes juo sukuriama nelygybė atsižvelgiant į pilietybę, ir šiuo klausimu nurodo EŽTK papildomo protokolo 3 straipsnio pažeidimą.

35. Commune de Lesparre-Médoc nuomone, nelygybės nėra, nes Rinkimų kodekse iki 1992 m. įstatymo įsigaliojimo numatyta bausmė buvo taikoma tomis pačiomis sąlygomis visiems Prancūzijoje balsuoti norėjusiems Sąjungos piliečiams.

36. Prancūzijos vyriausybė kaip alternatyvą siūlo atsakyti taip, kad pagal Chartijos 39 straipsnį valstybėms narėms nedraudžiama numatyti neribotą laikotarpį taikomo draudimo balsuoti ir būti kandidatu, nustatomo nuosprendyje dėl sunkaus nusikaltimo, jeigu numatyta galimybė tokį draudimą panaikinti. Pirmiausia Prancūzijos vyriausybė paaiškina, kad nacionalinės teisės aktuose nenumatytas bendras ir neribotas draudimas. Viena vertus, draudimas taikomas tokiems asmenims, kurie, kaip T. Delvigne, buvo nuteisti laisvės atėmimo bausme nuo penkerių metų iki gyvos galvos; tai – ne automatiškai, nepriklausomai nuo sankcijos galiojimo trukmės ar nusikaltimo sunkumo taikoma bausmė. Kita vertus, asmuo, kuriam taikomas draudimas, gali prašyti jį panaikinti, bet atrodo, kad T. Delvigne to nepadarė.

37. Antra, Prancūzijos vyriausybė tvirtina, kad pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį valstybėms narėms leidžiama apriboti pačioje Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimą, jeigu tenkinamos sąlygos, kurios, Prancūzijos vyriausybės nuomone, įvykdytos ginčijamų nacionalinės teisės aktų nuostatų atveju.

38. Vokietijos vyriausybė siūlo atsakyti, kad Chartijos 39 straipsnio 2 dalis aiškintina taip, kad pagal visuotinių rinkimų principą vadovaujantis tokiais svarbiais sumetimais, koks yra siekis užtikrinti, kad atstovavimas rinkėjams nebūtų patikėtas galutiniu nuosprendžiu nuteistiems asmenims, leidžiama nustatyti draudimą balsuoti. Toks sumetimas pateisina draudimą balsuoti ir būti kandidatu tuo atveju, kai asmuo buvo nuteistas galutiniu nuosprendžiu, jeigu nuostatoje daromas skirtumas, atsižvelgiant į bausmės griežtumą ir draudimo trukmę, o nacionalinis teismas turi nustatyti, ar taikytini teisės aktai atitinka šiuos reikalavimus.

39. Jungtinės Karalystės vyriausybė mano, kad Chartijos 39 straipsniu valstybėms narėms nedraudžiama priimti priemonės, dėl kurios, kaip ir taikytinos pagrindinėje byloje, nebūtų diskriminuojami skirtingų valstybių narių piliečiai. Jungtinės Karalystės nuomone, aišku, kad Sąjungos teisėje nepripažįstama balsavimo teisė, kuria būtų galima remtis ginčijant tokią priemonę ir nurodyti bet kurį kitą pagrindą nei diskriminaciją dėl pilietybės. Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad asmenis, turinčius teisę balsuoti ir būti kandidatais Europos rinkimuose, apibrėžia valstybės narės ir kad Chartijos 39 straipsnis negali būti aiškinamas kitaip, antraip galėtų būti išplėsta Sąjungos kompetencija ir taip pažeista ESS 6 straipsnio 1 dalis. Antra, T. Delvigne negali remtis Chartijos 39 straipsnio 1 dalimi, nes jis yra Prancūzijos pilietis ir nepasinaudojo judėjimo laisve kaip Sąjungos pilietis. 39 straipsnyje atspindėtos SESV 20 ir 22 straipsniuose įtvirtintos teisės ir jis taikomas neperžengiant šių nuostatų ribų bei atsižvelgiant į jose nustatytas sąlygas. Tad Chartijos 39 straipsnyje pripažįstama teisė taikoma Sąjungos piliečiams, gyvenantiems ne savo pilietybės, o kitoje valstybėje narėje. Tai, kad išimtinėmis aplinkybėmis Sąjungos piliečiams leidžiama remtis savo, kaip tokio piliečio, statusu savo pilietybės valstybėje narėje, nedaro poveikio diskriminacijos, susijusios su teise balsuoti ir būti kandidatu, draudimui.

40. Europos Parlamentas tvirtina, kad Chartijos 39 straipsnyje įtvirtintos subjektyvios privačių asmenų teisės. Jo nuomone, jame pripažinta balsavimo teisė užtikrinama ne tik Sąjungos piliečiams, balsuojantiems kitoje nei savo pilietybės valstybėje narėje, bet ir tos valstybės narės, kurioje balsuojama, piliečiams.

41. Europos Parlamentas teigia, pirma, kad iš Chartijos 39 straipsnio ir iš Su pagrindinių teisių chartija susijusių išaiškinimų matyti, kad šis straipsnis susijęs su dviem atskiromis pagrindinėmis teisėmis: Sąjungos piliečių, kurie nėra valstybės narės, kur gyvena, piliečiai teise balsuoti joje Europos rinkimuose (1 dalis) ir papildomai – teise rinkti Europos Parlamento narius tiesioginiuose visuotiniuose rinkimuose laisvu ir slaptu balsavimu (2 dalis).

42. Antra, Europos Parlamentas tvirtina, kad 39 straipsnio 2 dalies taikymo srities neapriboja žodžių junginys „tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai“, nes Sąjungos pilietybė, su kuria ši teisė susijusi, reiškia statusą, kurio teisinės pasekmės taikomos ir tais atvejais, kai nėra tarpvalstybinio požymio.

43. Trečia, Europos Parlamentas teigia, kad, siekiant Chartijos 39 straipsnio 2 dalies veiksmingumo, šią nuostatą reikia aiškinti kaip subjektinę teisę, papildančią ESS 14 straipsnio 3 dalį. Šiuo klausimu visuotinis balsavimas (esminė sąvoka siekiant apibrėžti šios teisės esmę) reiškia asmeninę ir iš principo bendrą teisę, dėl kurio nesąlyginė apsauga suteikiama ne tik Sąjungos piliečiui, balsuojančiam ne savo kilmės valstybėje narėje, bet ir piliečiams valstybių narių, kuriose jie balsuoja.

44. Europos Parlamentas laikosi nuomonės, kad bet koks teisės balsuoti Europos rinkimuose apribojimas reiškia kišimąsi į Chartijoje garantuojamą Sąjungos piliečių teisę į visuotinį balsavimą, o pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį ir teismo praktiką valstybės narės gali nustatyti teisės apribojimus tik jeigu jie atitinka tam tikras sąlygas. Atsižvelgęs į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką Europos Parlamentas mano, kad apribojimas būtų neproporcingas, jei būtų kumuliatyvus, bendras, automatiškas ir skiriamas neatsižvelgiant į padaryto pažeidimo sunkumą. Tačiau apribojimas gali būti pripažintas proporcingu, jeigu taikomas už tam tikrus pakankamai apibrėžtus pažeidimus ir jeigu jo nustatymas gali būti persvarstytas; nacionalinis teismas turi išnagrinėti, ar apribojimas proporcingas, asmeniui pasinaudojus galimybe prašyti persvarstyti jo nustatymą.

45. Galiausiai Komisija pažymi, pirma, kad, priešingai, nei teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nuostatomis, kuriomis pagrįstas T. Delvigne išbraukimas iš rinkėjų sąrašo, numatytas skirtingas požiūris ne į skirtingų valstybių narių piliečius, bet į skirtingas rinkėjų kategorijas. Šis skirtumas turi būti įvertintas atsižvelgiant į visuotinio balsavimo Europos Parlamento rinkimuose reikalavimą.

46. Tuo remdamasi Komisija siūlo panašų kaip ir Europos Parlamento atsakymą į šį klausimą.

VI – **Vertinimas**

47. Prieštaravimai dėl šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo pateikti remiantis dviem labai skirtingomis prielaidomis. Pirma, kaip daugiau ar mažiau pabrėždamos nurodo į bylą įstojusios šalys, nutartis pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą taip neaiškiai suformuluota, kad sunku pripažinti, jog ji atitinka teismo praktikoje suformuluotus reikalavimus dėl Teisingumo Teismui užduodamų klausimuose pateiktų faktinių ir teisinių aplinkybių išdėstymo ir priežasčių, kodėl nagrinėjant pagrindinę bylą reikalingas atsakymas į šiuos klausimus.

48. Antra, mano nuomone, daug svarbesnė problema dėl jurisdikcijos, iškelta taip pat ginčijant šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą. Iš tikrųjų abejojama, ar Teisingumo Teismas gali ir turi atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktus klausimus, kurie abu susiję su tuo, ar valstybė narė paisė Chartijoje įtvirtintų skirtingų pagrindinių teisių. Teigiama, kad atitinkami aktai priimti ne įgyvendinant Sąjungos teisę ir tas pats galioja dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos. Šiuos du atskirai nagrinėtinus klausimus reikia išsiaiškinti pirmiausia.

A – *Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo*

49. Kaip pažymėjau, Prancūzijos vyriausybė tvirtina, kad ši nutartis pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kaip ji suformuluota, akivaizdžiai nepriimtina. Prancūzijos vyriausybė nurodo, kad nenurodyta pakankamai šių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo užduodamuose klausimuose pateiktų faktinių ir teisinių aplinkybių, negalima suprasti, dėl ko ginčijamasi pagrindinėje byloje, taigi ne tik Teisingumo Teismas negali pateikti atsakymo, kuris būtų naudingas siekiant išspęsti šią bylą, bet ir valstybėms narėms ir kitoms suinteresuotosioms šalims nesuteikiama galimybė pateikti pastabas pagal Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnį.

50. Išskyrus pagrindinės byloje šalis, visos į bylą įstojusios šalys šioje byloje daugiau ar mažiau pritaria Prancūzijos vyriausybės kritikai, nors ir nereikalauja remiantis tuo pripažinti šiuos klausimus nepriimtinais.

51. Atsakant į šiuos prieštaravimus visų pirma pažymėtina, kad Teisingumo Teismui kelis kartus buvo pateiktas prejudicinis klausimas pakankamai jo neargumentavus, tačiau kartu aiškiai atskleidžiant kilusią Sąjungos teisės aiškinimo problemą.

52. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas praktiškai perdavė Teisingumo Teismui T. Delvigne pagrindinėje byloje išreikštas abejones dėl byloje taikytino nacionalinio įstatymo atitikties Chartijos 39 ir 49 straipsniams, ir tai padarė labai glaustai, nurodydamas tik kelis argumentus. Atsižvelgiant vien į tai reikia pripažinti pagrįstais kai kuriuos dėl nutarties pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pareikštus priekaištus.

53. Kartu, nepaisant neaiškios formuluotės, abu Teisingumo Teismui pateikti klausimai yra tokie paprasti ir savaime aiškūs, kad nesunku įsivaizduoti, kaip tinkamai „suprasti“ šioje byloje nagrinėjamas su pagrindinėmis teisėmis susijusias problemas, kad bent būtų galima atsakyti nacionaliniam teismui. Jungtinės Karalystės vyriausybės teiginiai rašytinių pastabų 2 punkte parodo, kad nesunku tinkamai suprasti, kokią esminę problemą iškėlė *Tribunal d'instance de Bordeaux*.

54. Be to, atrodo, kad pagrindinėje byloje iškelta esminė problema, susijusi su pagrindinėmis teisėmis, jau išspręsta pagal nacionalinę teisę panaudojant joje numatytas proceso priemones. Dabar ieškovas siekia pasiremti dviem Chartijos nuostatomis, kad būtų panaikinti atitinkamos valstybės narės valdžios institucijų aktai, nes, netiesiogiai darant nuorodą į Europos Parlamento rinkimus, jie pripažintini priimtais įgyvendinant Sąjungos teisę. Remdamasis tuo ir visiškai nesiekdamas pateisinti prašymo priimti prejudicinį sprendimą trūkumų, manau, kad reikia ypač atidžiai išnagrinėti, ar nurodyti trūkumai gali Teisingumo Teismui užkirsti kelią išnagrinėti pateiktus klausimus. Primintina, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką nacionalinio teismo pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą galima pripažinti nenagrinėtinu, tik jei akivaizdu, kad prašymas išaiškinti Sąjungos teisę niekaip nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, kad problema hipotetinė arba Teisingumo Teismui nepateikta faktinė ar teisinė informacija, būtina norint naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus [5].

5 — Žr. Sprendimo *Rüffler*, C-544/07, EU:C:2009:258, 38 punktą; Sprendimo *Melloni*, C-399/11, EU:C:2013:107, 29 punktą ir Sprendimo *Di Donna*, C-492/11, EU:C:2013:428, 25 punktą.

55. Atsižvelgdamas į tai, manau, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytos informacijos ir argumentų pakanka, kad būtų galima nustatyti taikant atitinkamą nacionalinį įstatymą, konkrečiau kalbant 1992 m. įstatymo 370 straipsnį, kilusią atitikties Sąjungos teisei problemą.

56. Kiek tai susiję su pirmuoju klausimu, *Tribunal d'instance de Bordeaux* nurodo, kad „pagal minėtą straipsnį galutiniame nuosprendyje, priimtame iki 1994 m. kovo 1 d., numatytas draudimas įgyvendinti civilines teises paliekamas galioti neribotai“, ir pažymi, kad, T. Delvigne vertinimu, „šiuo straipsniu pažeidžiamos kelios Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatos ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 1 3 straipsnio nuostatos“, o jis jam pritaria toliau nurodęs, kad „patenkina [T. Delvigne] prašymą kreiptis su prašymu priimti prejudicinį sprendimą“ [6].

57. Kaip toliau paaiškina prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šis vertinimas pagrįstas tokiu argumentu, jog T. Delvigne „iš principo teigia, kad dėl to atsiranda skirtingas požiūris į nuteistuosius po 1994 m. kovo 1 d., kuriems taikomas švelnesnis įstatymas (dėl jo paties galutinis nuosprendis priimtas 1988 m. kovo 30 d.), ir [todėl] Prancūzijos teisės norma prieštarauja Bendrijos teisės normai“.

58. Formuluodamas pirmąjį Teisingumo Teismui pateiktą klausimą bendrą T. Delvigne nuorodą į „ke[lias] Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuosta[tas]“ *Tribunal d'instance de Bordeaux* sukonkretina nurodydamas Chartijos 49 straipsnį ir klausia, ar pagal jį „draudžiama, kad nacionalinio įstatymo straipsniu būtų paliktas neribotas ir neproporcingas draudimas taikyti švelnesnę bausmę asmenims, nuteistiems iki švelnesnio baudžiamojo įstatymo, konkrečiai – 1994 m. vasario 1 d. Įstatymo Nr. 94-89, įsigaliojimo datos“.

59. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą nepaaiškinta daugiau dėl antrojo prejudicinio klausimo, veikiau priešingai. Tačiau tai nereiškia, kad iš jame pateiktų argumentų neįmanoma suprasti pagrindinėje byloje kilusios teisės problemos. Pavyzdžiui, tik prieš pateikdamas savo du klausimus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad „reikia Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pateikti abu prejudicinius klausimus <...>, iš kurių vienas – susijęs su laiko kriterijumi, o kitas – su pilietybės kriterijumi“. Be to, „pilietybės kriterijus“ išryškėja tik antrojo klausimo formuluotėje: „ar Europos Parlamento rinkimams taikytinas Chartijos 39 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal šį straipsnį Europos Sąjungos valstybės narės negali numatyti bendro, neapibrėžto ir savaime taikytino draudimo naudotis savo civilinėmis ir politinėmis teisėmis siekdamos, kad nebūtų skirtingo požiūrio į valstybių narių piliečius“.

60. Tad iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą galima pakankamai nustatyti dvi reikšmingas teisės problemas, dėl kurių Teisingumo Teismo prašoma pareikšti savo nuomonę tam, kad *Tribunal d'instance de Bordeaux* galėtų nustatyti, ar pagrindinėje byloje taikytini teisės aktai atitinka Sąjungos teisę: pirmoji, ar pagal Chartijos 49 straipsnį draudžiama taikyti švelnesnį baudžiamąjį įstatymą atgaline data aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios šioje byloje; antroji, ar pagal Chartijos 39 straipsnį galima neribotą draudimą balsuoti ir būti kandidatu nustatyti kaip papildomą bausmę.

61. Todėl manau, kad Teisingumo Teismui, nors ir minimaliai, pakankamai aišku, kokią problemą reikia išspręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo atitinkamo nacionalinio įstatymo atitikties Sąjungos teisei, ir jis, pateikdamas atitinkamą Sąjungos teisės išaiškinimą, gali padėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui priimti sprendimą pagrindinėje byloje.

6 — Man atrodo, šio sakinio pakanka, kad būtų išsklaidytos Komisijos rašytinių pastabų 20 punkte nurodytos abejonės, jog pateikto klausimo formuluotė identiška T. Delvigne pasiūlytai formuluotei, tad darytina išvada, kad tam tikri teiginiai dėl Prancūzijos įstatymų neatspindi „galutinės prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomonės“ apie bylos esmę. Mano nuomone, kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad „patenkina“ T. Delvigne prašymą, darytina prielaida, kad jis pritarė anksčiau išdėstytiems tos šalies prašymą pagrindžiantiems argumentams, kad reikia kreiptis su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, todėl šie argumentai tapo ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo argumentais.

62. Todėl, mano nuomone, prašymas priimti prejudicinį sprendimą atitinka priimtinumo reikalavimus, nors teigiama, kad jame nesilaikant formalių reikalavimų nepakankamai nurodytos aplinkybės. Todėl siūlau Teisingumo Teismui prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepriimtinumo pagrindus pripažinti nepagrįstais.

B – *Dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos: Chartijos taikymo sritis pagrindinės bylos aplinkybėmis*

63. Šalys taip pat nurodė daugiau ar mažiau skirtingus argumentus dėl to, ar nacionalinės valdžios institucijų aktai pripažintini „įgyvendina[nčiais] Sąjungos teisę“, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį, dėl ko Teisingumo Teismas turėtų jurisdikciją pateikti atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Vienokiais atvejais, pavyzdžiui, kalbant apie Vokietijos vyriausybės poziciją, atsakymas į šį klausimą skiriasi, atsižvelgiant į tai, kuria iš pagrindinių teisių remiamasi: rinkimų teise ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose (Chartijos 39 straipsnis) ir teise į vėliau numatytą švelnesnę bausmę (Chartijos 49 straipsnio 1 dalies trečias sakinys). Dėl argumentų, kuriuos išdėstysiu toliau, manau, kad šios bylos aplinkybėmis pateiktus klausimus reikia nagrinėti atskirai. Tačiau pirmiausia reikia labai glaustai apibūdinti, kaip Teisingumo Teismo aiškina atitinkamą nuostatą.

1. Dėl nuostatos, kad Chartija skirta valstybėms narėms tik tais atvejais, „kai šios įgyvendina Sąjungos teisę“ (Chartijos 51 straipsnio 1 dalis), taikymo srities. Bendra pozicija

64. Dėl tokios pirma pateiktos formuluotės iš pat pradžių kilo aiškinimo problemų, dėl kurių vyko daug teisės teoretikų diskusijų [7], atsiradusių dėl siekių pabrėžti tam tikrą *neatitikimą* tarp ankstesnės teismo praktikos ir tokios šios nuostatos formuluotės [8].

65. Sprendime *Åkerberg Fransson* [9] patvirtinant nusistovėjusią ankstesnę teismo praktiką konstatuota: „iš tiesų Sąjungos teisės sistemoje užtikrinamos pagrindinės teisės gali būti taikomos [esant] viso[ms] situacijo[ms], kurias reglamentuoja Sąjungos teisė, tačiau negali išeiti už šių situacijų ribų. Būtent šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra priminęs, kad, remiantis Chartija, jis negali vertinti nacionalinės teisės aktų, kurie nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį. Tačiau kai nacionalinės teisės nuostatos patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį ir Teisingumo Teismui pateikiamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas turi pateikti visą su aiškinimu susijusią informaciją, būtiną tam, kad nacionalinis teismas galėtų įvertinti šių teisės nuostatų atitiktį pagrindinėms teisėms, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas“ [10].

7 — Pavyzdžiui, X. Groussot, L. Pech ir G. T. Petursson „The Scope of Application of EU Fundamental Rights on Member States' Action: In Search of Certainty in EU Adjudication“, *Eric Stein Working Paper* 1/2011; J. Nusser *Die Bindung der Mitgliedstaaten an die Unionsgrundrechte*, red. Mohr Siebeck, Tiubingenas, 2011, p. 54 ir paskesni; J. Kokott ir C. Sobotta „The Charter of Fundamental Rights of the European Union after Lisbon“, *EUI Working Papers*, Academy of European Law, Nr. 6, 2010; R. Alonso García „The General Provisions of the Charter of Fundamental Rights of the European Union“, *European Law Journal*, Nr. 8, 2002; P. Eeckhout „The EU Charter of Fundamental Rights and the federal question“, 39 *Common Market Law Review*, 2002; J. P. Jacqué „La Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne: aspects juridiques généraux“, REDP, 14 t., Nr. 1, 2002; A. Egger „EU-Fundamental Rights in the National Legal Order: The Obligations of Member States Revisited“, *Yearbook of European Law*, Rink. 25, 2006; A. Rosas ir H. Kaila „L'application de la Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne par la Cour de justice – un premier bilan“, *Il Diritto dell'Unione Europea*, 1/2011; ir J. Weiler ir N. Lockhart „Taking rights seriously“ seriously: The European Court and its Fundamental Rights Jurisprudence – Part I“, Nr. 32, *Common Market Law Review*, 1995.

8 — Viena vertus, žr. sprendimus *Wachauf*, C-5/88, EU:C:1989:32 ir *Bostock*, C-2/92, EU:C:1994:116; kita vertus, žr. sprendimus *ERT*, C-260/89, EU:C:1991:254 ir *Familiapress*, C-368/95, EU:C:1997:325, palyginti su sprendimais *Maurin*, C-144/95, EU:C:1996:235, *Kremzow*, C-299/95, EU:C:1997:254 ir *Annibaldi*, C-309/96, EU:C:1997:631.

9 — Byla C-617/10, EU:C:2013:105.

10 — Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 19 punktas. Toliau Teisingumo Teismas nurodo Sprendimo *ERT* (C-260/89, EU:C:1991:254) 42 punktą; Sprendimo *Kremzow* (C-299/95, EU:C:1997:254) 15 punktą; Sprendimo *Annibaldi* (C-309/96, EU:C:1997:631) 13 punktą; Sprendimo *Roquette Frères* (C-94/00, EU:C:2002:603) 25 punktą; Sprendimo *Sopropé* (C-349/07, EU:C:2008:746) 34 punktą; Sprendimo *Dereci ir kt.* (C-256/11, EU:C:2011:734) 72 punktą ir Sprendimo *Vinkov* (C-27/11, EU:C:2012:326) 58 punktą.

66. Minėto sprendimo 21 punkte Teisingumo Teismas kaip bendrą principą nurodė: „[k]adangi Chartija garantuojamų pagrindinių teisių turi būti laikomasi, kai nacionalinės teisės aktai patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, negali būti atvejų, kurie priskirtini Sąjungos teisei, o minėtos pagrindinės teisės netaikomos. Sąjungos teisės taikymas lemia Chartija garantuojamų pagrindinių teisių taikymą“.

67. Galiausiai, kaip kitas bendras principas minėto sprendimo 29 punkte nurodytas nacionalinės teisės reguliuojamų situacijų, kurias „nevisiškai apibrėžia Sąjungos teisė“, atvejis. Tokiais atvejais nacionalinės valdžios institucijos gali teisėtai „taikyti nacionalinius pagrindinių teisių apsaugos standartus, jei toks taikymas nepažeidžia Chartijoje, kaip ją aiškina Teisingumo Teismas, numatyto apsaugos lygio ir Sąjungos teisės viršenybės, vieningumo ir veiksmingumo“ [11].

68. Pažymėtina, kad šiame punkte Teisingumo Teismas nurodo Sprendimą *Melloni*, kurio 60 punkte kalbėdamas apie Chartijos 53 straipsnį, taigi ir apie galimybę valstybei narei nustatyti aukštesnius pagrindinių teisių apsaugos standartus, jis pažymi, kad „Chartijos 53 straipsniu patvirtinama, kad kai įgyvendinant Sąjungos teisės aktą reikalinga imtis nacionalinių įgyvendinimo priemonių, nacionalinėms valdžios institucijoms ir teismams leidžiama taikyti nacionalinius pagrindinių teisių apsaugos standartus, jeigu šis taikymas nepažeidžia Chartijoje, kaip ją aiškina Teisingumo Teismas, numatyto apsaugos lygio ir Sąjungos teisės viršenybės, vieningumo ir veiksmingumo“ [12].

69. Tad „Sąjungos teisės taikymo sritis“ apibrėžiama kaip „visos situacijos, kurias apibrėžia Sąjungos teisė“. Be to, taikant Chartiją negali būti išplėstos Sutartyse apibrėžtos Sąjungos kompetencijos, nes, kaip pažymėta Sprendime *Åkerberg Fransson* [13], pagal ESS 6 straipsnio 1 dalį „Chartijos nuostatos niekaip neišplečia Sutartyse apibrėžtos Sąjungos kompetencijos. Be to, pagal Chartijos 51 straipsnio 2 dalį Chartija neišplečia Sąjungos teisės taikymo srities už Sąjungai suteiktų įgaliojimų ribų, nesukuria Sąjungai naujų įgaliojimų ar užduočių ir nepakeičia Sutartyse nustatytųjų“ [14].

70. Tad, atsižvelgiant į tai, reikia nustatyti, ar ši byla susijusi su „situacija, apibrėžta Sąjungos teisės“.

2. Būtinybė šį klausimą nagrinėti atskirai

71. Kaip jau nurodžiau, manau, kad į klausimą, ar nacionalinės valdžios institucijos aktas priimtas „įgyvendina[nt] Sąjungos teisę“, reikia atsakyti skirtingai, atsižvelgiant į tai, kuria iš dviejų pagrindinių teisių remiamasi.

72. Reikia paaiškinti tokį mano pasiūlymą. Gali būti neaišku, kaip valstybėje narėje susidariusi konkreti situacija kartu ir *gali*, ir *negali* būti analizuotina, atsižvelgiant į Chartiją ir į tai, kuria iš nuostatų remiamasi.

73. Aišku, pagrindinės bylos aplinkybės parodo neįprastą situaciją, dėl kurios ir kilo ginčas pagrindinėje byloje. Situacija, dėl kurios skundžiasi T. Delvigne, gali būti ištaisyta dviem iš esmės alternatyviais, būdais: viena vertus, konstatuojant, kad baudžiamuoju įstatymu, kuris buvo ir tebėra jam taikomas, pažeidžiama rinkimų teisė ir teisė dalyvauti Europos Parlamento rinkimuose (Chartijos 39 straipsnis); kita vertus, alternatyviai konstatuojant, kad bet kuriuo atveju vėlesnis baudžiamasis įstatymas, nors *nebuvo* jam taikytas, turėjo būti taikomas, atsižvelgiant į Chartijos 49 straipsnyje įtvirtintą garantiją (teisė į švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymą atgaline data). Kaip matyti, abiem atvejais rezultatas būtų tas pats.

11 — Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 29 punktas.

12 — Sprendimas *Melloni*, C-399/11, EU:C:2013:107.

13 — Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 23 punktas.

14 — Šiuo klausimu žr. Sprendimo *Dereci ir kiti*, C-256/11, EU:C:2011:734, 71 punktą.

74. Problemos, kylančios analizuojant, ar tai yra atvejis, kai įgyvendinama Sąjungos teisė, labai skiriasi, nelygu, kurį reikalavimą siekiama pripažinti: t. y. ar siekiama, kad būtų konstatuota, jog taikytas įstatymas iš esmės pažeidžia teisę balsuoti ir būti kandidatu; ar siekiama, kad būtų pripažinta, kad jam taikytinas baudžiamasis įstatymas, kuris *nebuvo* taikytas, atgaline data.

75. Todėl atskirai išnagrinėsiu klausimą, ar tai yra atvejis, kai priimtas nacionalinis įstatymas įgyvendina Sąjungos teisę, ir tokiu eiliškumu, kaip jį pateikė nacionalinis teismas.

3. Ar galima veiksmingai remtis teise į švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymą atgaline data, įtvirtinta Chartijos 49 straipsnio 1 dalyje, prašant panaikinti nuosprendį, priimtą tokiomis aplinkybėmis, kaip šioje byloje

76. Primintina, kad šioje byloje, nacionalinis baudžiamasis įstatymas buvo pakeistas, ir šis pakeitimas neabejotinai yra *reformatio in mitius* atvejis, tačiau uždrausta šį pakeistą įstatymą taikyti asmenims, nuteistiems iki šio įstatymo įsigaliojimo. Prieš analizuodamas Chartijoje įtvirtintos garantijos taikymo sritį ir, konkrečiau kalbant, ar ši garantija taip pat taikytina galutiniam nuosprendžiui, kuris tuo metu, kai įsigaliojo pakeistas įstatymas, jau buvo priimtas, reikia, kaip ką tik paaiškinau, išnagrinėti, ar nagrinėjamas nuosprendis priimtas „įgyvendina[nt] Sąjungos teisę“. Jeigu būtų prieita prie neigiamos išvados, aišku, nebereikėtų nagrinėti įvairių galimų klausimų, susijusių su šios pagrindinės teisės dalykine taikymo sritimi [15].

77. Reikia pažymėti, kad, atsižvelgus į Teisingumo Teismo praktiką, galima nesunkiai konstatuoti, kad taip nėra. Primintina, kad Sprendime *Åkerberg Fransson* nagrinėjant labai panašų į šioje byloje nagrinėjamą ginčą ir konkrečiai aiškinantis, ar baudžiamajame įstatyme įtvirtinta garantija, kaip antai *ne bis in idem* principas, taikytina nuosprendžiui, priimtam byloje dėl su PVM susijusiais nusikaltimais, Teisingumo Teismas konstatavo, kad buvo nagrinėjamas Sąjungos teisės įgyvendinimo atvejis, nes baudžiamasis procesas buvo „iš dalies susiję[s] su <...> deklaravimo pareigų PVM srityje nevykdymu“ [16].

78. Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija buvo reglamentuojama įstatymo, priimto įgyvendinant Sąjungos teisę, nes pagal ją kiekviena valstybė narė „turi pareigą imtis visų įstatyminių ir administracinių priemonių, būtinų užtikrinti viso mokėtino PVM surinkimą jos teritorijoje ir kovoti su sukčiavimu“ [17], kaip tai matyti iš ESS 4 straipsnio 3 dalies ir Direktyvos 2006/112 dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos bei Šeštosios direktyvos.

79. Teisingumo Teismas taip pat nurodė „SESV 325 straipsn[į, kuris] įpareigoja valstybes nares kovoti su neteisėta veikla, kuri kelia grėsmę Sąjungos finansiniams interesams, atgrasančiomis bei veiksmingomis priemonėmis ir, konkrečiai kalbant, jas įpareigoja imtis tų pačių priemonių kovojant su sukčiavimu, kuris kelia grėsmę Sąjungos finansiniams interesams, kaip ir priemonės, kurių jos imasi kovojant su sukčiavimu, keliančiu grėsmę jų pačių interesams“ [18].

80. Teisingumo Teismas konstatavo: „[k]adangi remiantis <…> [Sprendimo 2007/436] dėl Europos Bendrijų nuosavų išteklių sistemos <…> 2 straipsnio 1 dalimi Sąjungos nuosavus išteklius sudaro pajamos iš suderintoms PVM apmokestinimo bazėms, nustatytoms pagal Sąjungos taisykles, taikomo galiojančio vienodo tarifo, vadinasi, egzistuoja tiesioginis ryšys tarp pajamų iš PVM gavimo laikantis taikytinos Sąjungos teisės ir atitinkamų lėšų iš PVM įtraukimo į Sąjungos biudžetą, nes bet koks trūkumas gaunant pirmąsias potencialiai sumažins antrąsias“ [19].

15 — Bendrai apie tai žr. J. A. Lascuraín Sánchez *Sobre la retroactividad penal favorable*, Civitas, Madridas, 2000.

16 — Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 24 punktas.

17 — Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 25 punktas.

18 — Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 26 punktas.

19 — Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 26 punktas.

81. Trumpai tariant, Sprendime *Åkerberg Fransson* buvo nagrinėta situacija, kai buvo reikalaujama, kad valstybė narė imtųsi įstatyminių ir administracinių priemonių, būtinų užtikrinti pagal Sąjungos teisę nustatytos pareigos vykdymą.

82. Skirtingai nuo anksčiau aptartos situacijos, šioje byloje nėra Sąjungos teisės nuostatų (todėl nė viena ir nebuvo nurodyta), kurios taip, kaip ir Sprendime *Åkerberg Fransson* aptartos nuostatos, galėtų būti įgaliojimo valstybei narei nustatyti sankcijas pagrindas ir iš kurių jis galėtų būti kildinamas. Veikiau valstybė narė įgaliojimu nustatyti sankcijas naudojosi į Sąjungos kompetenciją nepatenkančioje srityje, būtent susijusioje su bausmės už nužudymą nustatymu. Todėl ši byla nesusijusi su Sąjungos teisės nuostata, kuria remiantis būtų galima teigti, kad būtent ją įgyvendinant buvo paskirta bausmė.

83. Todėl telieka pažymėti, jog nepakanka vien fakto, kad *reformatio in mitius* taikymo sritį aiškinant kitaip, t. y. taip, kaip siūlo T. Delvigne, teisės galėtų lemti, jog po nuteisimo pakeisti įstatymai būtų jam taikomi, dėl ko galiausiai jis galėtų įgyvendinti teisę balsuoti ir būti kandidatu, kad būtų galima daryti kitokią išvadą.

84. Teisingumo Teismas nusprendė, kad vien fakto, jog Sąjungos teisės taikymo sričiai priskirtinai sričiai daromas tik netiesioginis poveikis, nepakanka pagrįsti išvadą, kad tokį poveikį turinčiomis nacionalinėmis nuostatomis reglamentuojama situacija reguliuojama ir Sąjungos teisės [20].

85. Taip pat Teisingumo Teismas nusprendė, kad „sąvoka „Sąjungos teisės įgyvendinimas“, kaip ji suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį, siejama su tam tikro lygio sąsaja, kuri išeina už sričių panašumo arba vienos srities netiesioginio poveikio kitai ribų“ [21]. Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad „nustatant, ar nacionalinė teisė susijusi su Sąjungos teisės įgyvendinimu, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį, reikia patikrinti, be kita ko, ar nagrinėjamais teisės aktais siekiama įgyvendinti Sąjungos teisės nuostatą, taip pat šių teisės aktų pobūdį ir ar jais siekiama kitų tikslų nei tie, kurie nustatyti Sąjungos teisėje, net jeigu jie šiai teisei gali daryti netiesioginį poveikį, taip pat, ar egzistuoja konkretūs Sąjungos teisės aktai šioje srityje arba galintys jai daryti poveikį“ [22].

86. Galiausiai, toliau vadovaujantis tais pačiais argumentais, pažymėtina, kad faktas, jog dėl pakeisto įstatymo taikymo atgaline data galėtų atsirasti šalutinis ir tam tikra prasme atsitiktinis poveikis, dėl kurio būtų grąžinta teisė balsuoti ir būti kandidatu, neleidžia teigti, kad Chartijos 49 straipsnio 1 dalies trečias sakinys reguliuoja tokią situaciją, arba, kitaip tariant, kad nacionalinės valdžios institucijų aktas priimtas įgyvendinant Sąjungos teisę.

87. Todėl manau, kad tokia nacionalinė nuostata, kaip nagrinėjamoji šioje byloje, pagal kurią draudžiama taikyti atgaline data baudžiamojo įstatymo nuostatą, priimtą ne siekiant įgyvendinti Sąjungos teisę, pagal savo pobūdį taip pat nėra nacionalinės teisės nuostata, priimta įgyvendinant Sąjungos teisę.

88. Galiausiai manau, kad, atsižvelgus į nagrinėjamos bylos aplinkybes, Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl *Tribunal d'instance de Bordeaux* nurodyto nacionalinės teisės akto atitikties Chartijos 49 straipsnio 1 dalies trečiame sakinyje įtvirtintai teisei.

20 — Sprendimo *Annibaldi*, C-309/96, EU:C:1997:631, 21–23 punktai.

21 — Sprendimo *Siragusa*, C-206/13, EU:C:2014:126, 24 punktas.

22 — Sprendimo *Siragusa*, C-206/13, EU:C:2014:126, 25 punktas, kuriame daroma nuoroda į Sprendimo *Annibaldi*, C-309/96, EU:C:1997:631, 21–23 punktus; Sprendimo *Iida*, C-40/11, EU:C:2012:691, 79 punktą ir Sprendimo *Ymeraga ir kt.*, C-87/12, EU:C:2013:291, 41 punktą.

4. Dėl klausimo, ar Chartijos 39 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta teise balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose galima ginčyti nacionalinį baudžiamąjį įstatymą, pagal kurį nuteistasis galutinai neteko teisės balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose

89. Antruoju klausimu *Tribunal d'instance de Bordeaux* siekia išsiaiškinti, ar T. Delvigne nustatytas neribotas draudimas balsuoti ir būti kandidatu, kuris jam tebetaikomas vadovaujantis nusikalstamų veikų, dėl kurių jis buvo pripažintas kaltu, atlikimo metu galiojusiu baudžiamuoju įstatymu, atitinka Chartiją.

90. Vėl būtina išsiaiškinti, ar įvykdyti valstybių narių nacionalinių valdžios institucijų priimtų aktų sąsajos su Chartijos nuostatomis, įtvirtintomis jos 51 straipsnio 1 dalyje, reikalavimai. Iš esmės vėl kyla klausimas, ar galima teigti, kad nagrinėtina situacija, kai Sąjungos teisė reguliavo ar apibrėžė nagrinėjamo baudžiamojo įstatymo taikymo klausimą.

91. Šiuo atveju darytina akivaizdžiai skirtinga išvada. Situacija, kai netenkama teisės balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose, kurioje T. Delvigne atsidūrė įsigaliojus Prancūzijos įstatymui, kuris, kaip nurodoma toliau, pagal Sąjungos teisę reguliuoja Europos Parlamento rinkimus, nes jame daroma nuoroda į bendrą nacionalinį rinkimų įstatymą (1977 m. liepos 7 d. Įstatymo Nr. 77-729 2 straipsnis), o pastarajame – nuoroda į susijusį baudžiamąjį įstatymą (Rinkimų kodekso L 2 straipsnis), susidarė dėl įgyvendinant Sąjungos teisę priimto teisės akto.

92. Manau, kad šiuo atveju nagrinėjami nacionalinės teisės aktai aiškiai susiję su Sąjungos teise. Ši *sąsaja* pirmiausiai ir ryškiausiai matyti iš pirminės teisės aktų, įtvirtinančių kompetenciją priimti nuostatas, būtinas siekiant organizuoti Europos Parlamento narių rinkimą „pagal visose valstybėse narėse taikomą vienodą tvarką arba pagal visoms valstybėms narėms bendrus principus". SESV 223 straipsnio 1 dalyje, kaip ir anksčiau galiojusiame EB 190 straipsnyje, nors, reikia pripažinti, su tam tikrais minimaliais skirtumais, numatyta, jog Europos Parlamentas parengia „pasiūlymą dėl būtinų nuostatų", kad būtų įgyvendintas minėtas tikslas, o Taryba, „spręsdama vieningai pagal specialią teisėkūros procedūrą ir gavusi Europos Parlamento <…> pritarimą", turi kompetenciją nustatyti tokias nuostatas, kurios „įsigalioja po to, kai jas pagal savo atitinkamas konstitucines nuostatas patvirtina valstybės narės" [23].

93. Šis SESV 223 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas reiškia, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas turi nustatyti savo narių rinkimą reglamentuojančias taisykles vienu iš dviejų būdų: reglamentuodamas vienodą tvarką arba nustatydamas bendrus principus. Nepaisant šių dviejų būdų skirtumų, nagrinėjamu atveju reikšminga tai, kad abu jie susiję su sritimi, priskirta Sąjungos kompetencijai, ir bent pažymėtina, kad abu Sąjungos teisės aktų leidėjai joje veikia drauge.

94. Aišku, kad tiek reglamentuodamas Europos Parlamento narių rinkimo *tvarką*, tiek nustatydamas *bendrus principus*, kuriais remiantis tie rinkimai turėtų vykti, Sąjungos teisės aktų leidėjas naudojasi specialia kompetencija, kurią būtų galima apibūdinti kaip „pasidalijamąją", tačiau bet kuriuo atveju Sąjungos teisės aktų leidėjas ja naudojasi tiesiogiai. Ši kompetencija yra „pasidalijamoji" dėl dviejų priežasčių: pirma, dėl to, kad nors iniciatyva ir pasiūlymo dėl tvarką reglamentuojančių nuostatų parengimas arba bendrų principų, kuriais bus paremta ta tvarka, nustatymas yra vien Sąjungos teisės aktų leidėjo atsakomybė, valstybės narės priima sprendimą, kada šios nuostatos „įsigalioja"; antra, dėl to, kad reglamentavus vienodą tvarką arba nustačius bendrus principus, kuriais remiantis turėtų vykti Europos rinkimai, valstybėms narėms visada liks tam tikra veikimo laisvė pasinaudoti įgaliojimais dėl taisyklių, reglamentuojančių Europos Parlamento rinkimus.

23 — Bendrai dėl EB 190 straipsnio ir SESV 223 straipsnio 1 dalies žr.: L. N. González Alonso „El Parlamento Europeo ante las elecciones de junio de 2009: reflexiones a la luz del Tratado de Lisboa", *Revista Unión Europea Aranzadi*, 2009 m. gegužė, p. 7–13.

95. Pirmoji iš ankstesnio pasvarstymo išplaukianti išvada: pagal SESV Sąjungos teisės aktų leidėjas jau turi specialią kompetenciją, todėl atmestinas priekaištas, kad Chartijos taikymas gali lemti Sąjungos kompetencijos pakeitimą, o tai prieštarautų ESS 6 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai. Ši išvada negali pasikeisti dėl to, kad, kaip žinoma, SESV 223 straipsnio 1 dalis nebuvo taikyta.

96. Tvarka, apie kurią kalbama SESV 223 straipsnio 1 dalyje, dar nereglamentuota [24]. Nors šioje nuostatoje numatytus reikalavimus dar reikės įgyvendinti, iš jos matyti pirminės teisės aktų leidėjo siekis Europos Parlamento narių rinkimus paversti „situacija, apibrėžta Sąjungos teisės“, kaip tai suprantama Sprendime *Åkerberg Fransson*, ir tai nebūtinai išimtinai Sąjungos teisės apibrėžta situacija, veikiau, atsižvelgiant į Sąjungos reglamentuojamą vienodą tvarką arba jos nustatytus bendrus principus, esant tokiai situacijai veiktų ir valstybių narių įstatymai.

97. Sąjungos suinteresuotumas Europos Parlamento narių skyrimo procedūra gerokai pasikeitė, kai valstybių narių piliečiai Europos Parlamento narius pradėjo rinkti tiesioginiuose visuotiniuose rinkimuose [25]. Tuo metu buvo būtina pirmiausia priimti 1976 m. aktą dėl atstovų į Europos Parlamentą rinkimų, kurio 1 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad „[r]inkimai vyksta remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise, yra laisvi ir slapti“.

98. Toliau minėto 1976 m. akto 8 straipsnyje nustatyta, kad, „[r]emiantis šio Akto nuostatomis, rinkimų procedūrą kiekvienoje valstybėje narėje reglamentuoja jos nacionalinės nuostatos“. Tačiau bet kuriuo atveju tiesioginiai visuotine rinkimų teise pagrįsti Europos Parlamento rinkimai reiškė, kad Parlamento sudėtis bus formuojama valstybių narių parlamentų pavyzdžiu. Reikia turėti mintyje, kad Teisingumo Teismas, remdamasis šiuo aktu, patenkino Žaliųjų partijos ieškinį Sprendime *Les Verts / Parlamentas* [26] ir pirmą kartą pripažino Sutartis konstitucinėmis.

99. Laipsniškas Europos Parlamento galių augimas ir jo institucinės ir politinės padėties panėšėjimas į nacionalinių parlamentų padėtį valstybių narių teisinėse sistemose tiesiogiai nulėmė poreikį, kad jo rinkimų tvarka atspindėtų jo, kaip „Sąjungos“ piliečių atstovaujamojo organo, statusą. Kitaip tariant, kaip pažymėjau savo išvadoje byloje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *Åkerberg Fransson*, neginčytina, kad šiuo atveju susiduriame su „*konkrečiu Sąjungos* interesu užtikrinti, kad [valstybių narių, įgyvendinančių Sąjungos teisę] viešosios valdžios įgaliojimų vykdymas atitiktų Sąjungos pateikiamą pagrindinių teisių aiškinimą“ [27].

24 — Europos Parlamento bandymų įvykdyti šį reikalavimą netrūko. Atkreiptinas dėmesys į pirmąją 2011 m. balandžio 28 d. Europos Parlamento nario Andrew Duff parengtą ataskaitą dėl pasiūlymo keisti 1976 m. aktą (PE 440.210v04-00), kurioje siūlyta sudaryti Europos rinkėjų sąrašus, nustatyti, kad viena rinkimų apylinkė apimtų visą Sąjungos teritoriją, įtvirtinti pareigą užtikrinti moterų atstovavimą sąrašuose ir vietų skyrimą vadovaujantis d'Hondt proporcinio atstovavimo metodu; kadangi dėl šio siūlymo nebuvo gautas reikalaujamos Konstitucinių reikalų komiteto daugumos sutikimas, šis narys 2012 m. lapkričio 22 d. pateikė antrą ataskaitą, dėl kurios taip pat nebuvo gautas reikalaujamos Konstitucinių reikalų komiteto daugumos sutikimas, todėl ji nebuvo svarstyta plenarinėje sesijoje. Po šių nesėkmingų bandymų 2012 m. lapkričio 22 d. buvo priimta rezoliucija dėl 2014 m. Europos Parlamento rinkimų (P7_TA(2012)0462, Europos Parlamento nario Carlo Casini ataskaita). Šia rezoliucija Parlamentas patvirtino 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyvą 2013/1/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 93/109/EB nuostatos dėl išsamių priemonių Sąjungos piliečiams, gyvenantiems valstybėje narėje ir nesantiems šios valstybės piliečiais, naudotis teise būti kandidatais per Europos Parlamento rinkimus (OL L 26, p. 27). Šis pakeitimas susijęs su siekiu sudaryti geresnes sąlygas valstybių narių keitimuisi informacija ir Sąjungos piliečių, gyvenančių valstybėje narėje ir nesančių šios valstybės piliečiais, įtraukimu į rinkėjų sąrašus. Be to, 20113 m. birželio 10 d. Europos Parlamentas priėmė rekomendacijas, kuriomis patvirtinamas Tarybos pasiūlymas dėl Europos Parlamento sudėties nustatymo (PE 513.240v01-00), o šio pasiūlymo pagrindas – 2013 m. kovo 13 d. plenarinėje sesijoje patvirtinta rezoliucija (P7_TA(2013)0082). Vėliau, 2013 m. liepos mėnesį, Parlamentas taip pat priėmė rezoliuciją dėl geresnių 2014 m. rinkimų organizavimo sąlygų (P7_TA(2013)0323), kurioje numatytos didesnės Parlamento galios renkant Komisijos pirmininką.

25 — Apie teoretikų aptariamą šios naujovės reikšmę žr., pavyzdžiui, J. Lodge „The significance of direct elections for the European Parliament's role in the European Community and the drafting of a common electoral law“, *Common Market Law Review* 16, 1979, p. 195–208; B. Paulin ir J. Forman „L'élection du Parlement Européen au suffrage universal direct“, *Cahiers de Droit Européen 5–6*, 1976, p. 506–536. J. Charpentier ir kt. *La signification politique de l'élection du parlement européen au suffrage universel direct*, Centre Européen Universitaire de Nancy, Nansi, 1978.

26 — Byla 294/83, EU:C:1986:166, 23 punktas.

27 — Išvados byloje *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2012:340, 40 punktas. Išskirta mano.

100. Vadovaujantis tais pačiais argumentais pažymėtina, kad EB 189 straipsnio formuluotė pakeista ir ESS 14 straipsnio 2 dalyje, siejamoje su Chartijos 39 straipsnio 1 dalimi, Europos Parlamento nariai apibūdinti ne kaip „į Bendriją susibūrusių valstybių tautų atstovai“, bet tiesiog kaip „Sąjungos piliečių atstovai“ [28].

101. Atsiradus naujam Sąjungos piliečiams tiesiogiai atstovaujančio organo statusui, aiškiai matyti, kad Europos Parlamentas nebegali būti tik pagal nacionalines rinkimų tvarkas, kurių esmė ir pagrindinės prielaidos gali labai skirtis, išrinktų narių susirinkimas. Dėl vienybės atstovaujant piliečiams reikalaujama priimti vienodą rinkimų arba bent bendrais principais pagrįstą tvarką. Mano nuomone, tokia yra SESV 223 straipsnio 1 dalies reikšmė.

102. Kadangi ši toje nuostatoje numatyta sąlyga dar netapo tikrove, kaip nurodyta anksčiau, Sąjungai būtina ir toliau pasinaudoti nacionalinėmis rinkimų tvarkomis, kaip numatyta 1976 m. Akte. Šiuo metu sprendimo dėl tvarkos įsigaliojimo priėmimas tebėra valstybių narių atsakomybė. Tačiau nors nuspręsti dėl tvarkos įsigaliojimo tebėra valstybių narių kompetencija, jos nebeturi anksčiau turėtos neribotos kompetencijos rinkimų apylinkėse nustatyti Europos Parlamento narių rinkimų tvarką reglamentuojančių taisyklių. Tad šiuo metu tebėra būtina visiškai kliautis nacionalinėmis rinkimų tvarkomis, tačiau taip yra ne dėl didelės valstybių narių kompetencijos šioje srityje, o veikiau dėl būtinybės užpildyti spragą, kuri atsirastų nevykdant SESV 223 straipsnio 1 dalyje nustatyto reikalavimo.

103. Bet kuriuo atveju iš to, kas išdėstyta, šiai bylai reikšminga tai, kad ji susijusi su sritimi, kuriai būtinai taikytina Sąjungos teisė.

104. Todėl Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo antrąjį klausimą tiek, kiek jis susijęs su Sąjungos teisės taikymo sritimi. Vis dėlto dėl šio teiginio svarbu nurodyti vieną aplinkybę, kildintiną iš ribotos Sąjungos teisės aktų leidėjo kompetencijos nustatyti Europos Parlamento rinkimus reglamentuojančias taisykles.

105. Primintina, kad, kaip nusprendė Teisingumo Teismas anksčiau cituotame Sprendimo *Åkerberg Fransson* 29 punkte: esant nacionalinės teisės reguliuojamoms situacijoms, „nevisiškai apibrėž[toms] Sąjungos teisė[s]“, nacionalinės valdžios institucijos gali „taikyti nacionalinius pagrindinių teisių apsaugos standartus, jei toks taikymas nepažeidžia Chartijoje numatyto apsaugos lygio, kaip tai aiškina Teisingumo Teismas, Sąjungos teisės viršenybės, vieningumo ir veiksmingumo“ [29].

106. Vadinasi, apskritai Europos Parlamento rinkimus reglamentuojantis rinkimų įstatymas nėra „visiškai apibrėžtas“ *de facto* ar *de jure* pagal Sąjungos teisę. Kitaip tariant, net ir esant situacijai, kai SESV 223 straipsnio 1 dalies nuostata būtų įgyvendinta, Sąjungos teisės aktų leidėjo kompetencija apimtų ne visą rinkimus į Europos Parlamentą reguliuojančią teisę, o tik vienodos tvarkos ir bendrų principų nustatymą. Tokia situacija reiškia, kad šį klausimą reguliuojanti nacionalinė teisė nėra

28 — Didelės pažangos pasiekta ir kalbant apie Sąjungos pilietybę, atsižvelgiant į tai, kad ji „skirta būti valstybių narių piliečių esminiu statusu, leidžiančiu pastariesiems, kurių situacija ta pati, reikalauti būti vienodai traktuojamiems, neatsižvelgiant į jų pilietybę ir nepažeidžiant šioje srityje aiškiai nustatytų išimčių“, kaip nurodė Teisingumo Teismas Sprendimo *Ispanija / Jungtinė Karalystė*, C-145/04, EU:C:2006:543, 74 punkte. Be to, kaip generalinis advokatas A. Tizzano pažymėjo savo pateiktoje išvadoje toje pačioje byloje (C-145/04, EU:C:2006:231, 68 punktas), tuo metu nė viena Bendrijos nuostata „atvirai ir tiesiogiai nenustat[ė], kad ši teisė [buvo] viena iš Sąjungos piliečiams pagal EB 17 straipsnio 2 dalį suteiktų teisių. Tačiau galima pažymėti, kad pagal EB 19 straipsnio 2 dalį, kai vienos valstybės narės piliečiams leidžiama balsuoti Europos rinkimuose kitoje valstybėje narėje, kurioje jie gyvena, tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiams, bet kuriuo atveju laikoma savaime suprantama tai, kad nagrinėjamą teisę turi Sąjungos piliečiai. Taip pat galėčiau šį argumentą grįsti EB 189 ir 190 straipsniais, kuriuose nustatyta, kad Europos Parlamentą sudaro „tautų“ atstovai ir todėl (bent jau) „į Bendriją susibūrusių valstybių“ piliečiai“.

29 — Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 29 punktas.

„visiškai apibrėžta“ Sąjungos teisės. Tai juo labiau taikytina esant situacijai, kai SESV 223 straipsnio 1 dalis nėra įgyvendinama. Todėl valstybės narės gali savo nuožiūra taikyti kitus (kaip nuspręsta Sprendime *Melloni*[30] – aukštesnius) apsaugos standartus nei nustatytieji Chartijoje, žinoma, jeigu laikomasi sąlygos, kurią nurodžiau pirmesnio punkto pabaigoje.

107. Todėl manau, kad tarpinė išvada būtų tokia: nacionalinis įstatymas, kaip antai nagrinėjamas šioje byloje, kuris tiesiogiai arba darydamas nuorodą į kitas nuostatas reguliuoja Europos Parlamento rinkimus, yra įstatymas, priimtas „įgyvendina[nt]“ Sąjungos teisę, nepaisant to, kad jis nėra „visiškai apibrėžtas“ Sąjungos teisės, kaip tai suprantama Sprendimo *Åkerberg Fransson* 29 punkte, kuriame nurodytos ir to pasekmės.

C – *Dėl esmės*

1. Pirminės pastabos

108. Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimo formuluotės matyti, kad jis iš esmės pateiktas dėl Chartijos 39 straipsnio 1 dalies, nes tik šioje dalyje kalbama apie lygybės principą, net jei vien siekiant garantuoti, kad ne savo pilietybės valstybėje narėje gyvenantys Sąjungos piliečiai turėtų teisę dalyvauti Europos Parlamento rinkimuose tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės, kurioje jie gyvena, piliečiai. Tačiau akivaizdu, kad šiuo atveju veikiau taikytinas vienodas požiūris, kuriuo remiasi T. Delvigne ir kurį prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodo *Tribunal d'instance de Bordeaux*, įtvirtintas ne Chartijos 39 straipsnio 1 dalyje, o šio straipsnio 2 dalyje.

109. Iš tikrųjų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar „Europos Parlamento rinkimams taikytinas Chartijos 39 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal šį straipsnį Europos Sąjungos valstybės narės negali numatyti bendro, neapibrėžto ir savaime taikytino draudimo naudotis savo civilinėmis ir politinėmis teisėmis siekdamos, kad nebūtų skirtingo požiūrio į valstybių narių piliečius“. Kaip matysime toliau, žodžių junginys „bendr[as], neapibrėžt[as] ir savaime taikytin[as] draudim[as]“ primena Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką dėl draudimo balsuoti ir būti kandidatu, kalbant apie išimtinai vidaus situacijas[31], kitaip tariant, susijusią su pačia teisės balsuoti, kaip politinės teisės, apibrėžtimi. Todėl manau, kad ten, kur *Tribunal d'instance de Bordeaux* nurodo „skirting[ą] požiūr[į] į valstybių narių piliečius“, reikia suprasti, kad jis turi mintyje tik Prancūzijos piliečius, o ne Prancūzijos piliečius kitų valstybių narių piliečių atžvilgiu.

110. Todėl reikia atkreipti dėmesį į Chartijos 39 straipsnio 2 dalį, kitaip tariant į teisės balsuoti ir būti kandidatu *sensu stricto* įgyvendinimą, nes T. Delvigne byloje iškeltas pagrindinių teisių klausimas, tiesą sakant, susijęs ne su tuo, ar kitų valstybių narių piliečiai tomis pačiomis kaip ir jo atveju aplinkybėmis galėtų dalyvauti Europos Parlamento rinkimuose Prancūzijoje arba kitoje valstybėje narėje. Iškilo klausimas, ar jam, kaip Sąjungos piliečiui, taikytinas nacionalinis įstatymas nepažeidžia Chartijoje įtvirtintos visiems Europos piliečiams garantuojamos pagrindinės teisės, net jeigu jie šią teisę įgyvendina savo pilietybės valstybėje narėje.

111. Taip performulavus klausimą pažymėtina, kad jis kilo byloje dėl T. Delvigne išbraukimo iš rinkėjų sąrašų, nes 1988 m. nuteisus jį už nužudymą kaip pagrindinę 12 metų laisvės atėmimo bausmę papildanti bausmė nustatytas neterminuotas draudimas balsuoti ir būti kandidatu. T. Delvigne pagrindinėje byloje reikalauja, kad baudžiamasis įstatymas, pagal kurį nuo 1992 m. panaikintas šios papildomos bausmės automatinis ir neribotas taikymas, tačiau tik tais atvejais, kai nuosprendis priimtas įsigaliojus šiam įstatymui, būtų jam taikomas atgaline data.

30 — Sprendimo *Melloni*, C-399/11, EU:C:2013:107, 60 punktas.

31 — Bylos *Hirst / Jungtinė Karalystė* (Nr. 2) [GC] Nr. 74026/01, 2005-IX; *Frodl / Austrija*, Nr. 20201/04; *Scoppola / Italija* (Nr. 3) [GC], Nr. 126/05; *Greens ir MT / Jungtinė Karalystė*, Nr.°60041/08 ir 60054/08.

2. Ar nacionalinis įstatymas nepažeidžia teisės balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose (Chartijos 39 straipsnio 2 dalis)

112. Ši byla susijusi su teisės balsuoti netekimu neribotam laikotarpiui, nustatytam priimtame konkrečiame nuosprendyje. Konkrečiai nagrinėjama situacija, kuri gali būti apibūdinama kaip pagrindinės teisės „apribojimas“, kaip jis suprantamas pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį. Pagal šią nuostatą toks apribojimas leidžiamas tik jeigu „numatytas įstatymo ir nekei[čia] [šios teisės] esmės“, be to, bet kuriuo atveju šis apribojimus neturi pažeisti „proporcingumo principo“ ir ne tik būti „būtin[as]“, bet ir „tikrai atiti[kti] Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba [būti] reikaling[as] kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti“.

113. Reikia išnagrinėti, ar pagal su šiuo klausimu susijusią teismo praktiką atitinkamo apribojimo nustatymo sąlygos šioje byloje nagrinėjamomis aplinkybėmis pripažintinos atitinkančiomis Chartijoje nustatytus reikalavimus.

114. Nekilo ginčų, ar šis apribojimas numatytas įstatymo, nes jis kildintinas iš kartu taikomų Baudžiamojo kodekso, 1992 m. įstatymo ir Rinkimų kodekso. Kyla klausimas, ar jis nekeičia teisės balsuoti ir būti kandidatu esmės, ir būtina pritarti Vokietijos vyriausybės pastabai, kad nuosprendyje nustatytu „savaime ir ilgą laiką taikomu“ draudimu balsuoti ir būti kandidatu paneigiama visuotinių rinkimų teisės esmė, nes dėl jo tam tikri Sąjungos piliečiai nebegali pasinaudoti šia teise [32].

115. Chartijos tekste reikalavimas paisyti joje įtvirtintų teisių esmės išreikštas kaip absoliutus, neįveikiamas apribojimas, kaip „apribojimų apribojimas“ [33], kitaip tariant, jeigu nepaisoma atitinkamos pagrindinės teisės esmės, tai nulemia, kad ši teisė „nebepripažįstama kaip tokia“, taigi nelieka prasmės kalbėti apie šios teisės įgyvendinimo „apribojimą“, nes tai tiesiog reiškia šios teisės „panaikinimą“.

116. Taikant šį argumentą šioje byloje ir atsižvelgiant į nagrinėjamą apribojimą reikia nustatyti, ar šis apribojimas proporcingas; jeigu taip nėra, tai reiškia, kad nepaisyta bet kurio galimo Chartijoje numatyto pagrindinių teisių apribojimo ribų, kitaip tariant, jų esmės.

117. Siekiant įvertinti, ar nagrinėjamas apribojimas proporcingas, pirmiausia reikia atsižvelgti į panašių apribojimų įvairovę skirtinguose nacionaliniuose įstatymuose; jie yra tokie įvairūs Sąjungos teisės atžvilgiu, kad galime atsižvelgti tik į valstybėse narėse pasitaikančius vienodus atvejus, paskui į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, susijusią su Europos konvencijos papildomo protokolo Nr. 1 3 straipsniu.

118. Lyginamoji teisės analizė patvirtina, kad iš tikrųjų valstybių narių įstatymuose draudimo balsuoti ir būti kandidatu kaip baudžiamosios sankcijos nustatymo klausimas reglamentuojamas labai įvairiai [34], o Europos Žmogaus Teisių Teismas, nagrinėdamas Europos konvencijos papildomo protokolo Nr. 1 3 straipsnį, kaip minimalius bendrus priimtinus reikalavimus įtvirtino, kad neribotą draudimą balsuoti ir būti kandidatu galima nustatyti, jeigu toks draudimas nustatomas ne pagal bendrą ir savaime, neatsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, taikomą sistemą. Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad minėtam straipsniui prieštarauja teisės aktas, pagal kurį „šiurkštokai“ iš daugybės

32 — Vokietijos vyriausybės rašytinių pastabų 31 punktas.

33 — Dėl šio termino žr. I. De Otto „La regulación del ejercicio de los derechos fundamentales. La garantía de su contenido esencial en el artículo 53.1 de la Constitución“, *Obras Completas*, Universidad de Oviedo y Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Ovjedas, 2010, p. 1471–1513. Vokietijos teisės doktrinoje, iš kurios šis terminas ir kildintinas, žr., pavyzdžiui, P. Häberle *Die Wesensgehaltsgarantie des Art. 19 Abs. 2 GG*, 3-iasis leidimas, C. F. Müller, Karlsrūjė, 1983 ir L. Schneider *Der Schutz des Wesensgehalts von Grundrechten nach Art. 19 Abs. 2 GG*, Duncker & Humblot, Berlynas, 1983.

34 — Ši įvairovė konstatuota dar 1993 m. Komisijos pasiūlyme, po kurio vėliau priimta 1993 m. gruodžio 6 d. Tarybos direktyva 93/109/EB, nustatanti išsamias priemones Sąjungos piliečiams, gyvenantiems valstybėje narėje ir nesantiems šios valstybės piliečiais, naudotis balsavimo teise ir būti kandidatais per Europos Parlamento rinkimus (OL L 329, p. 34; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 20 sk., 1 t., p. 7). Doktrinoje apie tai žr. B. Rottinghaus *Incarceration and Enfranchisement: International Practices, Impact and Recommendations for Reform*, International Foundation for Election Systems, Washington DC 2003; A. Ewald ir B. Rottinghaus *Criminal Disenfranchisement in an International Perspective*, Cambridge University Press, 2009.

asmenų, „neatsižvelgiant į konkrečias aplinkybes“ ir „savaime <...>, skiriant bet kokį laikotarpį galiojančią bausmę ir neatsižvelgiant į jų padaryto nusikaltimo pobūdį ir sunkumą, taip pat į asmens padėtį“, atimama teisė balsuoti, ir konstatavo, kad „[t]oks bendras ir savaime, neatsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, taikomas ypač svarbios Konvencijoje įtvirtintos teisės apribojimas pripažintinas kaip išeinantis už priimtinų diskrecijos, kad ir kokia plati ji būtų, ribų, ir todėl pažeidžiantis Protokolo Nr. 1 3 straipsnį“ [35].

119. Konkrečiai kalbant, Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino labai reikšminga galimybę, kad šis draudimas būtų persvarstytas, ir nusprendė, kad nacionalinė sistema nepripažintina pernelyg griežta ir nesuderinama su Romos konvencija, jeigu joje leidžiama po trejų metų, kai asmuo baigė atlikti kaip pagrindinę jam skirtą bausmę, pateikus prašymą grąžinti balsavimo teisę, jeigu kartu pateikiama iš tikrųjų nuolatinio gero elgesio įrodymų [36].

120. Šiomis aplinkybėmis manau, jog valstybės narės gali nustatyti, kad nuosprendis būtų pagrindas skirti draudimą balsuoti ir būti kandidatu ir tai nebūtų nesuderinama su Sąjungos teise, tik su sąlyga, kad toks draudimas būtų priimtinas pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Tai gana aiškiai matyti ir iš Teisingumo Teismo praktikos, kurioje, kalbant apie Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, pažymėta, kad „valstybės, susitariančiosios šalys, turi didelę diskreciją apibrėžti rinkimų teisės įgyvendinimo sąlygas. Tačiau šios sąlygos negali apriboti nagrinėjamų teisių tiek, kad pažeistų pačią jų esmę ir padarytų jas neveiksmingas[,] [j]omis turi būti siekiama teisėto tikslo, ir naudojamos priemonės neturi būti neproporcingos“ [37].

121. Mano nuomone, pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai iš principo nėra nesuderinami su Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, nes, nors per teismo posėdį buvo išreikšta abejonių dėl galimybės persvarstyti veiksmingumo, Prancūzijos teisėje numatyta galimybė persvarstyti draudimą balsuoti ir būti kandidatu. Atrodo, ji numatyta 2009 m. lapkričio 24 d. Įstatymo Nr. 2009-1436 dėl kalinimo įstaigų iš dalies pakeisto baudžiamojo proceso kodekso 702-1 straipsnyje, pagal kurį asmuo, kuriam kaip pagrindinė arba papildoma bausmė nustatytas draudimas įgyvendinti teises arba pripažintas neveiksnumas, gali prašyti teismo visiškai arba iš dalies atleisti nuo bausmės.

122. Ši aplinkybė kartu su faktu, kad neaišku, ar nagrinėjami teisės aktai taikytini bendrai, savaime ir neatsižvelgiant į konkrečias aplinkybes (tokius Europos Žmogaus Teisių teismas draudžia), ir atsižvelgiant į tai, kad, atrodo, jog jie netaikytini dėl bet kurio nusikaltimo, o tik už tam tikro sunkumo nusikaltimus, reiškia, kad šie teisės aktai nėra nesuderinami su Sąjungos teise, jeigu juos galima apskųsti teisme.

123. Galiausiai, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės patikrinti, ar pagal nacionalinę teisę galima pakankamai veiksmingai pasinaudoti numatyta galimybe persvarstyti draudimą balsuoti, kad šis netaptų neribotas, taigi neproporcingas, ir taip galiausiai būtų paneigta teisės balsuoti esmė. Šiuo klausimu reikšmingi vertinimo elementai gali būti: didesnis ar mažesnis realus sunkumas pradėti draudimo persvarstymo procesą dėl nustatytų specialių reikalavimų; proceso išlaidų pagrįstumas, pirmiausia atsižvelgiant į tai, ar įmanoma gauti nemokamą teisinę pagalbą, jeigu reikalaujama pasinaudoti ta pagalba arba atstovavimu; ir valdžios institucijų, turinčių priimti sprendimą dėl prašymo persvarstyti, praktika, kiek tai susiję sąlygų, kuriomis prašymas patenkinamas, griežtumu.

35 — Bylos *Hirst / Jungtinė Karalystė* (Nr. 2) [GC] Nr. 74026/01, 2005-IX, 82 punktas; bylos *Frodl / Austrija*, Nr. 20201/04, 25 punktas; bylos *Scoppola / Italija* (Nr. 3) [GC], Nr. 126/05, 96 punktas.

36 — Bylos *Scoppola / Italija* (Nr. 3) [GC], Nr. 126/05, 109 punktas.

37 — Bylos *Ispanija / Jungtinė Karalystė*, C-145/04, EU:C:2006:543, 94 punktas.

124. Darytina išvada, kad pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 39 punktą nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, jeigu juose nenustatytas bendras, neribotas ir savaime taikomas draudimas balsuoti ir būti kandidatu, kurio negalima veiksmingai persvarstyti, o tai pirmiausia turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

VII – **Išvada**

125. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į pateiktus prejudicinius klausimus:

1. Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos šios bylos aplinkybėmis nuspręsti dėl nacionalinės teisės aktų, kuriuos nurodė *Tribunal d'instance de Bordeaux*, atitikties teisei, įtvirtintai Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 49 straipsnio 1 dalies trečiame sakinyje.

2. Pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 39 punktą nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, jeigu juose nenustatytas bendras, neribotas ir savaime taikomas draudimas balsuoti ir būti kandidatu, kurio negalima veiksmingai persvarstyti, o tai pirmiausia turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.